

महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम २०२१ नुसार महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ व अंतर्गत महाविद्यालये / प्रक्षेत्रे/इतर संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणी बाबत मार्गदर्शक सूचना

महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : कृवपदुम-३००२३/६८/२०२३-MAG-ADF२

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२

दिनांक : १४ डिसेंबर, २०२३

- संदर्भ :-
१. विधी व न्याय मंत्रालय, भारत सरकार यांचा The Central Educational Institutions (Reservation in Teachers Cadre) Act, २०१९.
 २. महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१.
 ३. सामान्य प्रशासन विभाग, शासन अधिसूचना क्र बीसीसी-२०२१/प्र.क्र.८५८/१६-ब, दिनांक ०१ एप्रिल, २०२२
 ४. कृषि व पदुम विभाग, शासन अधिसूचना समक्रमांक दिनांक ०९ ऑक्टोबर २०२३.

प्रस्तावना :-

केंद्र शासनाने The Central Educational Institutions (Reservation in Teachers Cadre) Act, २०१९ अन्वये केंद्रीय विद्यापीठे व केंद्रीय शैक्षणिक संस्थांमधील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमध्ये संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण लागू केलेले आहे. राज्यातील शैक्षणिक संस्थांमधील अध्यापक संवर्गातील सरळसेवा भरतीमधील विद्यमान आरक्षण धोरणानुसार, संबंधित अध्यापक संवर्गामध्ये विषयनिहाय आरक्षण लागू आहे. विषयनिहाय संवर्गाच्या लहान आकारामुळे सर्व आरक्षित प्रवर्गांना विषय निहाय आरक्षण लागू असल्यामुळे अध्यापक संवर्गामध्ये पर्याप्त प्रतिनिधित्व मिळत नाही. तसेच काही प्रकरणांमध्ये जेथे विषयनिहाय एकल पद आहे, तेथे आरक्षण लागू होत नाही.

या पार्श्वभूमीवर केंद्र शासनाने विहित केलेल्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाची राज्यात अंमलबजावणी करतांना त्यांचा संबंध कृषि व पदुम विभाग, वैद्यकीय शिक्षण विभाग, शालेय शिक्षण विभाग, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग यांच्या अधिपत्याखालील महाविद्यालयातील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमध्ये येणार असल्याने केंद्र शासनाने विहित केलेले संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण, राज्य शासनाचे प्रचलित आरक्षण धोरण तसेच यासंदर्भातील मा. न्यायालयाचे न्यायनिर्णय यांचा अभ्यास करुन केंद्र शासनाने विहित केलेल्या संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाची राज्यातील शैक्षणिक संस्थांमध्ये अंमलबजावणी करण्याच्या अनुषंगाने शासनास शिफारस करण्यासाठी मंत्रिमंडळ उपसमिती गठित करण्यात आली होती. सदर उपसमितीची बैठक दिनांक २४/१२/२०२१ रोजी पार पडली. सदर बैठकीमध्ये प्रस्तुत संवर्गनिहाय आरक्षण राज्यातील शैक्षणिक संस्थांना लागू करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. तसेच त्या अनुषंगाने याबाबतचा अधिनियम राज्य विधीमंडळाच्या सन २०२१ च्या हिवाळी अधिवेशनामध्ये पारित करण्यात आला आहे. तसेच सदर अधिनियम दिनांक ०१/०४/२०२२ पासून राज्यात लागू करण्यात आला आहे. त्यानुसार महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ व अंतर्गत घटक

महाविद्यालये/संस्था/प्रक्षेत्रे/कृषि विज्ञान केंद्रे इत्यादींमधील शिक्षक संवर्गीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमध्ये सदर संवर्गनिहाय आरक्षण धोरण शासन अधिसूचना दिनांक ०९/१०/२०२३ अन्वये लागू केली आहे. त्यानुषंगाने सदर आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणीबाबत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ व अंतर्गत घटक महाविद्यालये/संस्था/प्रक्षेत्रे/ कृषि विज्ञान केंद्रे इत्यादींमधील शिक्षकीय पदांच्या सरळसेवा भरतीमधील संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे मार्गदर्शक सूचना देण्यात येत आहे :-

अ) संवर्गनिहाय आरक्षणाची परिगणना :-

१. शासन अधिसूचना दिनांक ०९/१०/२०२३ मध्ये विहित केलेल्या तरतुदीनुसार प्रत्येक विद्यापीठातील तसेच एकाच व्यवस्थापनाच्या नियंत्रणाखालील सर्व महाविद्यालयातील अध्यापक संवर्गातील (समान वेतनश्रेणीतील) सर्व विषयांतील मंजूर पदे एकत्रित करण्यात यावीत.
२. संवर्गनिहाय आरक्षण हे संवर्गातील एकूण मंजूर पदांची संख्या विचारात घेऊन प्रचलित आरक्षण धोरणातील विहित टक्केवारीनुसार निश्चित करण्यात यावे. तसेच समांतर आरक्षणासंदर्भात शासनाच्या प्रचलित आदेशानुसार कार्यवाही करण्यात यावी.
३. संवर्गातील एकूण मंजूर पदे व कार्यरत पदे विचारात घेवून संवर्गाची बिंदुनामावली पदांच्या गोषवान्यासह विहित नमुन्यात ठेवण्यात यावी. तदनंतर महाराष्ट्र शैक्षणिक संस्था (अध्यापक संवर्गातील आरक्षण) अधिनियम, २०२१ नुसार संवर्गनिहाय आरक्षण हे संवर्गातील एकूण मंजूर पदांच्या संख्येस लागू होणार असल्याने त्याप्रमाणे बिंदुनामावलीची तपासणी करून शासन निर्णय दिनांक १८/१०/१९९७ मधील तरतुदीनुसार रिक्त पदांचे प्रवर्गनिहाय आरक्षण निश्चित करण्यात यावे.सदर बिंदुनामावलीस सक्षम प्राधिकारणाची मान्यता घेणे बंधनकारक राहील.

ब) संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणानुसार भरतीप्रक्रिया राबविण्याबाबत :-

१. वरीलप्रमाणे रिक्त पदांचे प्रवर्गनिहाय आरक्षण निश्चित होऊन बिंदुनामावली अंतिम झाल्यावर त्यानुसार रिक्त पदे भरण्यासाठी शासनाच्या प्रचलित कार्यपद्धतीचा अवलंब करून जाहिरात प्रसिध्द करण्यात यावी.
२. सदर जाहिरातीमध्ये भरती करावयाच्या रिक्त पदांची प्रवर्गनिहाय पदसंख्या दर्शविण्यात यावी.
३. सदर जाहिरातीमध्ये कोणत्या विषयाची किती रिक्त पदे भरावयाची आहेत याची देखील एकूण संख्या दर्शविण्यात यावी.
४. सदर जाहिरातीच्या अनुषंगाने जाहिरातीत नमुद केलेल्या प्रवर्गाची पदे तसेच रिक्त पदांचे विषय विचारात घेऊन त्यानुसार पात्र असलेले सर्व उमेदवार अर्ज करू शकतील.
५. वरीलप्रमाणे अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर निवड प्रक्रियेबाबत प्रचलित कार्यपद्धतीनुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

क) संवर्गनिहाय आरक्षण धोरणाची अंमलबजावणी करण्याबाबतची कार्यपद्धती :-

(नमुना उदाहरणासह)

उदा . सहाय्यक प्राध्यापक संवर्गात मंजूर असलेल्या एकूण ३० पदांपैकी १५ पदे कार्यरत असून १५ पदे रिक्त आहेत. सदर १५ रिक्त पदांपैकी १० पदे प्रत्यक्षात भरावयाची असून त्याबाबतचा तपशील खालीलप्रमाणे आहे :-

प्रवर्ग	अनु. जाती	अनु. जमाती	विजा (अ)	भज (ब)	भज (क)	भज (ड)	विमाप्र	इमाव	आदुघ	अराखीव	एकुण
	१३%	७%	३%	२.५%	३.५%	२%	२%	१९%	१०%	३८%	१००%
मंजूर पदे	४	२	१	१	१	१	१	६	३	१०	३०
कार्यरत पदे	२	१	०	१	१	०	१	५	०	४	१५
रिक्त पदे	२	१	१	०	०	१	०	१	३	६	१५
रिक्त पदांपैकी प्रत्यक्ष भरावयाची पदे	१	१	१	०	०	०	०	१	२	४	१०

(वि.जा. (अ), भ.ज. (ब), भ.ज. (क), भ.ज.(ड) या प्रवर्गांचे आरक्षण स्वतंत्र आहे. हे आरक्षण अंतर्गत परिवर्तनीय असल्याने सदर प्रवर्गांपैकी एखाद्या प्रवर्गाचा उमेदवार उपलब्ध न झाल्यास प्रवर्गासाठीचे पद अदलाबदलीने भरता येते.)

१. भरती करावयाची विषयनिहाय पदे (उदा.) :- पशुवैद्यकीय शरीरक्रिया शास्त्र ०३, दुग्ध तंत्रज्ञान - ०२, मत्स्य संवर्धन - ०२, मत्स्य अभियांत्रिकी -०१, पशु उत्पादन आणि व्यवस्थापन - ०१, पशु शल्यक्रिया व क्ष किरण शास्त्र -०१

२. गुणवत्ता यादी :-

क्र.	विषय, प्राप्त गुण, गुणवत्ता क्रमांक					
	पशुवैद्यकीय शरीरक्रियाशास्त्र	दुग्ध तंत्रज्ञान	मत्स्य अभियांत्रिकी	पशु उत्पादन आणि व्यवस्थापन	पशु शल्यक्रिया व क्ष किरणशास्त्र	मत्स्य संवर्धन
१	अराखीव- ९८*	अनु.जाती- ९८.५*	इमाव-९४	आदुघ - ९७£	अराखीव-९६	भज(क) ९९*
२	इमाव- ९७@	आदुघ ९६ £	अराखीव-९३	अनु.जमाती-८८	अनु.जाती-९५	अनु.जमाती- ९८*
३	अनु.जाती-९६~	इमाव-९५	अनु.जाती-९१	अराखीव-८७	आदुघ-९३	आदुघ-९६
४	अराखीव-९५	अनु.जमाती-९४	इमाव-९०	अनु.जमाती-८२	इमाव-९१	अराखीव-९५
५	इमाव-९३	अराखीव-९२	आदुघ ८८	इमाव -८१	वि.जा.(अ) ९०\$	इमाव-९३
६	अराखीव-९१	वि.जा(अ) ८९	अराखीव-८५	भज(क) ८०	अराखीव-८९	अराखीव-९०
७	आदुघ-९०	अराखीव-८७	अनु.जमाती -८३ &	अराखीव-७९	अनु.जमाती-८८	इमाव-८८
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-

(* -अराखीव, @ - इमाव, ~ - अनु.जाती, & - अनु.जमाती, £ - आदुघ, \$ - वि.जा.(अ))

१. निवड प्रक्रियेबाबत प्रचलित कार्यपद्धतीनुसार कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर उपरोक्तप्रमाणे विषयनिहाय गुणवत्ता यादी तयार करण्यात यावी व सदर गुणवत्ता यादीतील उमेदवाराचा गुणवत्ता क्रमांक/प्राप्त गुण व प्रवर्ग विचारात घेऊन तो ज्या विषयासाठी पात्र ठरेल त्या विषयाच्या रिक्त पदावर सदर उमेदवाराची निवड करण्यात यावी.
२. तथापि, अराखीव प्रवर्गातील पदावर गुणवत्तेवर निवड होणाऱ्या मागासवर्गीय उमेदवाराची आरक्षित पदावर गणना न करता त्यांची निवड अराखीव प्रवर्गात दर्शविण्यात यावी.
३. वरीलप्रमाणे भरती प्रक्रिया राबवून त्या-त्या प्रवर्गातील निवड केलेल्या उमेदवारास नियुक्ती आदेश देण्याबाबतची कार्यवाही करण्यात यावी.
४. उपरोक्त परिच्छेद "क" मधील अ.क्र.२ येथे नमुना उदाहरण म्हणून तयार करण्यात आलेल्या गुणवत्ता यादीनुसार प्रवर्गनिहाय अंतिम निवड यादी खालीलप्रमाणे असेल:-

अराखीव - ४	
अ.क्र.	विषय व प्राप्त गुण
१	मत्स्य संवर्धन - ९९ (भ.ज.-क)*
२	दुग्ध तंत्रज्ञान - ९८.५ (अ.जा)*
३	पशुवैद्यकीय शरीरक्रिया शास्त्र - ९८ (अराखीव)*
४	मत्स्य संवर्धन - ९८ (अ.ज.)*
आदुघ -२	
१	पशु उत्पादन आणि व्यवथापन - ९७ £
२	दुग्ध तंत्रज्ञान - ९६£
इमाव-१	
१	पशुवैद्यकीय शरीरक्रिया शास्त्र - ९७@
वि.जा.(अ)-१	
१	पशु शल्यक्रिया व क्ष किरण शास्त्र - ९०\$
अनु.जाती-१	
१	पशुवैद्यकीय शरीरक्रिया शास्त्र - -९६~
अनु.जमाती-१	
१	मत्स्य अभियांत्रिकी - ८३&

ड) आरक्षण धोरणातील बदलामुळे काही प्रवर्गातील पदे अतिरिक्त ठरण्याची शक्यता आहे. अशा प्रवर्गामध्ये सद्यःस्थितीत पद भरती करतांना कोणत्याही संवर्गात कोणत्याही परिस्थितीत अध्यापक अतिरिक्त ठरणार नाहीत, याची खबरदारी घ्यावी. अतिरिक्त ठरल्यास त्याची सर्वस्वी जबाबदारी संबंधित व्यवस्थापनाची राहिल. आरक्षण धोरणातील बदलामुळे एखाद्या प्रवर्गात अतिरिक्त ठरलेले अध्यापक त्या-त्या प्रवर्गातील पदे रिक्त झाल्यावर त्याच प्रवर्गातील बिंदुवर दर्शविण्यात यावी.

२. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २०२३१२१४१५५२०१४८०१ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने स्वाक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नावाने.

(नि.भा. मराळे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा. राज्यपाल तथा कुलपती यांचे सचिव, राजभवन मलबाल हिल, मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई -३२
३. मा. अध्यक्ष, विधान सभा, विधान भवन, मुंबई
४. मा. सभापती, विधान परिषद, विधान भवन, मुंबई
५. मा. विरोधी पक्ष नेता, विधान सभा/ विधान परिषद, विधान भवन, मुंबई
६. कुलगुरु, महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ, फुटाळा तलाव रोड, नागपूर
७. आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
८. महालेखापाल महाराष्ट्र १/२ (लेखा परिक्षा) / (लेखा अनुज्ञेयता), मुंबई/ नागपूर.
९. मा. मंत्री (पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय), यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई -३२
१०. कुलसचिव/नियंत्रक (वित्त व लेखा), महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ, नागपूर.
११. जिल्हा कोषागार अधिकारी, नागपूर.
१२. वरिष्ठ प्रशासन अधिकारी(गट-अ) प्रादेशिक पशुसंवर्धन सहआयुक्त नागपूर विभाग, नागपूर.
१३. सामान्य प्रशासन विभाग (१६ क), मंत्रालय, मुंबई -३२
१४. निवडनस्ती (पदु २)